

Nr 64.

Af herr **Kronlund**, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder i syfte att bereda indelt manskap bättre möjlighet att efter afsked ur krigstjänsten såsom egna hem förvärfa innehafda soldattorp.

Frågan om soldattorpens bibehållande såsom själfständiga jordbrukslägenheter är en egnahemsfråga af allra största vikt. SoldatbostälLENas innehafvare hafva ofta å torpen nedlagt större delen af sitt lifs arbete. Dessa boställen rymma de hem, som gifvit deras barn hägn och hemkänsla; och gifvet är att dessa boställen för deras innehafvare bjuda allt det som ett hem om också det torftigaste innebär af skydd och trygghet.

Med nya härordningens genomförande slopades indelningsverket och numera har skyldigheten för rust- och rotehållare att rekrytera vakantblifna nummer från och med 1902 upphört. De indelta soldaterna äro sålunda ställda på afskrifning och tidpunkten för deras försvinnande är ej långt aflägsen. Med soldatens afskedstagande upphör äfven hans rätt att besitta soldattorpet såvida icke han i vanlig civilrättslig ordning kan träffa aftal med vederbörande rust- och rotehållare.

Frågan om soldatbostälLENas öde har sålunda i och med nya härordningsförslagets antagande blifvit aktuell och äfven tilldragit sig synnerlig uppmärksamhet inom representationen äfvensom från Kungl. Maj:ts sida.

Vid 1903 års riksdag föreslogs af enskild motionär att två miljoner kronor skulle beviljas för soldattorpens inlösning åt deras innehafvare. Vid 1904 års riksdag föreslog herr A. Hedin en utredning rörande de viktigaste sakförhållanden, hvarom kännedom erfordrades för bedömande af möjligheten och önskvärdheten af att genom statens åtgärd det indelta manskapet sattes i stånd att vid afgang ur krigstjänsten tillösa sig innehafda torp. I denna motion framhöll herr Hedin hurusom en stor talrik klass

af små jordbrukare i Norrland blifvit hemlösa på grund af statsmakternas försumlighet och att det därför vore angeläget tillse att så icke skedde i frågan om de indelta soldaterna.

Vid 1907 års riksdag väcktes förslag om åtgärders vidtagande för underlättande af förväfvandet af dylika torp åt dess innehafvare.

Dessutom har vid åtskilliga riksdagar under de senare åren väckts förslag om utredning rörande äganderätten till soldattorpen.

Vid såväl 1904 som 1907 års riksdagar åstadkom man inom vederbörande utskott vid frågans behandling en ingående intressant undersökning såväl om antalet soldattorp och deras innehafvare som om soldattorpens natur, värde och beskaffenhet, äganderättsförhållanden och dylikt. Af dessa utredningar framgår, att rust- och rotehållarne i allmänhet äro att anse såsom ägare till soldattorpen och berättigade att vid soldatens afgang återfå torpet, att allra största delen af torpen voro verkliga jordbrukslägenheter, att större delen af torpen voro anlagda å hemman under enskild äganderätt, men en del torp å hemman under stadgad åborätt eller af fideikommissnatur eller också upptagna å boställen eller å krono-, härads- och sockenallmänningar, att i fråga om äganderätten till torpen olika förhållanden existerade, så att t. ex. i fråga om somliga torp roten eller rusthållet i sin helhet ägde åbyggnaderna, att vissa hemman däremot ägde jorden till bostället.

År 1881 funnos tjugutusenfemhundrasextiofyra rusthåll och rotar, hvilka ägde sjuttontusenfyrahundra femtiosju torp med åkerjord samt tretusen etthundra sju torp utan åkerjord eller med endast kåltäppa. Motsvarande uppgifter saknas för båtmanshället, men voro vid slutet af 1860-talet vid detta af femtusensexhundraåttio rusthåll och rotar fyratusensjuhundra fjorton försedda med torp. Sammanlagda antalet knektetorp skulle sålunda utgjort tjugufemtusentvåhundra sjuttioåtta; enligt en uppgift från 1892 fanns sammanlagdt öfver tjuguetusen knektetorp, och enligt vid 1904 års riksdag lämnade uppgifter beräknades torpen då till ett antal af omkring tolf tusen. För närvarande uppgå de till ett antal af något öfver två tusen stycken.

Den sålunda lämnade utredningen visar att soldattorpen under senare tider i hög grad minskats. En del af torpen torde nog hafva vid innehafvarens afgang ur krigstjänsten förvärfvats af dessa från rust- och rotehållarne, men andra åter och otvifvelaktigt de flesta hafva återfallit till rot- och rustehållarne, hvarigenom sålunda månget gammalt hem försvunnit. Enligt från landtförsvarsdepartementet hämtade uppgifter uppgå antalet torp

å vakanta rotar, som innehafvas af f. d. indelta soldater, till allenast omkring 1,550 st.

Orsakerna därtill äro nog hufvudsakligen att söka uti svårigheterna att åstadkomma uppgörelse mellan vederbörande intressenter om soldattorpen, de många stötestenar, hinder och kostnader, som möta soldatboställets innehafvare att kunna vinna rättskraft åt dylika uppgörelser, oerfarenheten från de indelta soldaternas sida i fråga om de laga formerna härför m. m. Ensamt inom Skaraborgs län funnos år 1904 öfver tvåtusen soldattorp, däraf numera torde finnas endast bortåt tvåhundraåttio som innehafvas af indelt manskap och etthundranitton af f. d. indelta, något som torde visa i huru få fall de indelta kunnat bibehållas vid sina torp efter afskedet.

De allra flesta af dylika torp, hvilka genom köp öfvergått i torpinnehafvarens händer och om hvilka jag äger någon kännedom, hafva erbjudit många svårigheter för lagfarts erhållande, beroende dels på svårigheten att afgöra boställets kamerala natur och dels därpå att rotehållarnes antal varit ofta ganska stort och ibland delvis bestått af sterbhus, svårigheten att anskaffa åtkomsthandlingar m. m.

Många soldattorp hafva undergått laga klyfning och sålunda delats mellan rotehållarne. Behållningen af dylika skiften torde ibland knappast hafva motsvarat kostnaderna för dessa, med hänsyn till de små obetydliga jordbitar de särskilda delägarne bekommit vid skiftet.

Flere åtgärder hafva under senare åren vidtagits för att möjliggöra och för torpinnehafvarne underlätta förvärfvet af soldattorpen. Sålunda hafva bestämmelserna angående statens egnahemslånefond gifvits en affattning som för de indelta soldaterna gör det möjligt att från denna fond erhålla lån för förvärf af soldatboställen.

Slutligen har på Riksdagens initiativ förändrade bestämmelser införts i lagen beträffande samäganderätt samt i lagfarts- och inteckningslagarna åsyftande lättnader i fråga om befrielse för stamhemmanens intecknade guld samt för försäljning af soldatboställena. Enligt nuvarande lydelsen af lagen om samäganderätt kan en försäljning af ett soldattorp komma till stånd äfven om icke alla delägare i torpet därtill gifva sitt samtycke. Äfven denna reform blir rätt illusorisk, då intet hinder finnes för en delägare i torpet att begära laga delning å detsamma för att få sin andel i torpet utbruten, hvarigenom i de flesta fall den indelta soldatens förvärf af torpet skulle bli af ringa värde.

Såväl hänsynen till den gamla indelta soldatens lifsintresse att kunna få bibehållas vid sitt torp, hvilket utgör en god del af hans lifsverk, som

äfvén statens intresse af att bevara de gamla upparbetade egna-hemmen, hvilka ju soldattorpen äro, kräfver, enligt mitt förmenande, att staten träder hjälpande emellan för att nå detta mål.

I betraktande af huru snabbt antalet af det indelta manskapet minskas och soldattorpen i sammanhang därmed indragas är stor skyndsamhet af nöden. Staten synes mig därför böra uppdraga åt sakkunniga personer att fortast möjligt utreda antalet af indelta soldater, som vid afskedet vore villiga att förvärfva sina soldattorp, dessa torps kamerala natur, huruvida, därest torpen tillhörde enskilda, dessa vore villiga att på den fria öfverenskommelsens väg öfverlåta torpen och de närmare villkoren därför, samt i så fall tillika föranstalta om köpeafhandlingars upprättande, om egna-hemslåns anskaffande, därest sådant vore nödigt, vidtagande af öfriga erforderliga laga åtgärder för soldattorpens lagfarande m. m.

Därest godvillig öfverenskommelse mellan soldaterna samt rust- och rotehållarne icke kan träffas, torde böra tagas i öfvervägande, huruvida soldattorpen icke i detta fall böra göras till föremål för ett särskildt expropriationsförfarande.

En sådan utväg, som antagligen endast i undantagsfall behöfde tillgripas, påminner i viss mån om huru man vid 1907 års riksdag löste den viktiga frågan om soldattorpens frigörelse från ansvaret för stamhemmanens inteckningar. I dylikt syfte tillgrep man den enkla men rätt radikala åtgärden att genom en generel lagstiftningsåtgärd förklara soldattorpen under vissa villkor fria från dylika inteckningar.

I fråga om de soldattorp, som äro belägna å boställsjord, å hemman under stadgad åborätt, eller af fideikommissrätt eller å krono-, härads- eller sockenallmänningar, torde från statens sida vara erforderliga åtgärder af olika slag, beroende exempelvis hvad boställena beträffa på dess olika egenkap af krono- eller ecklesiastika boställen m. m.; hvad beträffar soldattorp å krono-, härads- eller sockenallmänningar på de olika sätt och villkor hvarunder dessa allmänningar tillkommo m. m. Utan att närmare ingå på hvilka åtgärder, som äro erforderliga för olika fall, och, som endast vid en ingående pröfning af frågan i hela dess vidd kunna angifvas, torde man dock kunna påstå att densamma kräfver såväl administrativa som lagstiftningsåtgärder.

Det kan ju måhända invändas att saken är för obetydlig för att igångsätta en dylik stor apparat, men om man anser att ett tillmötesgående af det afgående indelta manskapets önskemål är öfverensstämmande med bil-

lighet och rättvisa och på samma gång tillgodoser ett verkligt statsintresse, får en dylik invändning ej tillmätas någon afgörande betydelse.

Med anledning af hvad jag sålunda anfört vågar jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om att Kungl. Maj:t täcktes fortast möjligt vidtaga erforderliga åtgärder för att tillmötesgå och underlätta det afgående indelta manskapets sträfvan att efter afsked ur krigstjänsten förvärfva deras innehafvande soldattorp såsom eget hem.

Stockholm den 25 januari 1912.

G. Kronlund.

Afskrift.

Uppgift

jämlikt E. S. den 28 december 1911 Nr 1,490 å indelt manskap, som bor å och brukar torp samt f. d. indelt manskap, som innehar torp för vakanta rotar.

			Antal indelt manskap, som bor å och brukar torp	Antal f. d. indelt manskap, som innehar torp för vakanta rotar
I arméfördelningen	{	N:r 7. Kungl. Karlskrona grenadjärregementet	52	14 ¹
		» 11. » Kronobergs regemente	45 ²	93
		» 16. » Hallands regemente	141	90 ³
		» 24. » Norra skånska infanteriregementet	3	3 ⁴
		» 25. » Södra skånska infanteriregementet	6	5
II arméfördelningen	{	» 5. » Skånska husarregementet (I bat.) husarregites afdelning i Landskrona	—	—
		» 6. » Skånska dragonregementet	—	—
		» 4. » Första lifgrenadjärregementet	88	80 ⁵
		» 5. » Andra lifgrenadjärregementet	129	100 ⁶
		» 12. » Jönköpings regemente	60	38 ⁷
III arméfördelningen	{	» 21. » Kalmar regemente	106	65
		» 4. » Smålands husarregemente	28	8 ⁸
		» 6. » Västgöta regemente	121	48
		» 9. » Skaraborgs regemente	159	71 ⁹
		» 15. » Älfborgs regemente	103	26 ¹⁰
IV arméfördelningen	{	» 17. » Bohusläns regemente	107	— ¹¹
		» 3. » Lifregementets husarer	50	17
		» 3. » Lifregementets grenadjärer	147	39
		» 10. » Södermanlands regemente	184 ¹²	100 ¹³
		» 8. » Upplands infanteriregemente	116 ¹⁴	139 ¹⁵
V arméfördelningen	{	» 13. » Dalregementet	—	—
		» 18. » Västmanlands regemente	66	105 ¹⁶
		» 22. » Värmlands regemente	78	10 ¹⁷
		» 2. » Lifregementets dragoner	55	50
		» 14. » Hälsinge regemente	27	442 ¹⁸
VI arméfördelningen	{	» 20. » Västerbottens regemente	7	1
		» 23. » Jämtlands fältjägerregemente	—	—
		» 8. » Norrlands dragonregemente	—	—
Bodens trupper	{	» 19. » Norrbottens regemente	40	7

¹ Ungefärligt antal. — ² Däraf 2 utan att bruka det samt 3 som bruka och bebo torp för vakanta rotar. — ³ Ungefärligt antal; 5 st. arrendera torpen. — ⁴ D:o, d:o. — ⁵ Däraf 3 stycken utan att bruka det. — ⁶ Ungefärligt antal. — ⁷ D:o, d:o. — ⁸ Minsta antalet. — ⁹ D:o, d:o. — ¹⁰ Kompletterande uppgifter inkomma senare. — ¹¹ Inga upplysningar härom stått att erhålla. — ¹² Minsta antalet. — ¹³ Däraf 2 som ej bo å desamma. — ¹⁴ Däraf 2 stycken som bruka men ej bebo desamma. — ¹⁵ Minsta antalet. — ¹⁶ D:o, d:o. — ¹⁷ Ungefärliga antalet. — ¹⁸ D:o, d:o.

Stockholm den 15 januari 1912.

Sture Holmström,
Löjtnant.